

ІНОЗЕМНІ ІНВЕСТИЦІЇ В ЕКОНОМІКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

FOREIGN INVESTMENTS IN THE ECONOMY OF REGIONS OF UKRAINE

Нікітіна А.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародної економіки
та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Щетініна С.Є.

студентка,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Ткаченко А.С.

студентка,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Nikitina Alina

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor, Department of International Economics and
management of Foreign Economic Activity,
Simon Kuznets Kharkiv National Economic University

Shchetinina Svitlana

Student,
Simon Kuznets Kharkiv National Economic University

Tkachenko Anastasia

Student,
Simon Kuznets Kharkiv National Economic University

Статтю присвячено дослідженню особливостей розвитку та сучасного стану інвестиційної діяльності в Україні. Окреслено основні ризики, з якими зіштовхуються інвестори в процесі інвестиційної діяльності. Доведено, що потенційно Україна є інвестиційно привабливою країною, оскільки має доволі місткий ринок, великі запаси природних ресурсів, кваліфіковану і дешеву робочу силу, значний науково-технічний потенціал, наявність невикористаних виробничих потужностей, вигідне географічне положення. Установлено, що регіони України дійсно мають велику різницю за обсягами надходжень прямих іноземних інвестицій. Запропоновано напрями вдосконалення інвестиційної діяльності для активного залучення іноземних інвесторів в Україну. Під час наукового дослідження було встановлено, що за регіонами найбільше інвестицій надходить у м. Київ. Визначено основні проблеми, які впливають на розмір інвестицій у країну. Проаналізовано потенціал залучення інвестицій до України в розрізі привабливості для іноземних інвесторів.

Ключові слова: інвестиції, інвестиційний клімат, динаміка, інвестиційна діяльність, іноземні інвестиції, привабливість.

Статья посвящена исследованию особенностей развития и современного состояния инвестиционной деятельности в Украине. Определены основные риски, с которыми сталкиваются инвесторы в процессе инвестиционной деятельности. Доказано, что потенциально Украина является инвестиционно привлекательной страной, поскольку имеет емкий рынок, большие запасы природных ресурсов, квалифицированную и дешевую рабочую силу, значительный научно-технический потенциал, неиспользованные производственные мощности, выгодное географическое положение. Установлено, что регионы Украины действительно имеют большую разницу по объемам поступлений прямых иностранных инвестиций. Предложены направления совершенствования инвестиционной деятельности для активного привлечения иностранных инвесторов в Украину. Установлено, что по регионам больше всего инвестиций по-

ступає в г. Киев. Определены основные проблемы, которые влияют на размер инвестиций в страну. Проанализирован потенциал привлечения инвестиций в Украину в разрезе привлекательности для иностранных инвесторов.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционный климат, динамика, инвестиционная деятельность, иностранные инвестиции, привлекательность.

The article is devoted to the peculiarities of the development and current state of investment activity in Ukraine. The main risks that investors face in the investment process are outlined. It is proved that potentially Ukraine is an attractive investment country because it has a large market, large reserves of natural resources, skilled and cheap labor, considerable scientific and technical potential, availability of unused production facilities, favorable geographical position. During the research it was found that the regions of Ukraine do make a big difference in the amount of FDI inflows. The investment climate in Ukraine has significantly deteriorated in recent years, despite the competitive advantages such as favorable geographical location, natural and climatic conditions, skilled labor, significant economic potential, etc. Directions of improvement of investment activity for active attraction of foreign investors in Ukraine are offered. It was found that by region the most investments were made in Kyiv. The main problems that affect the size of investment in the country are identified. The potential of Ukraine in terms of attractiveness for foreign investors is analyzed. The socio-economic crisis of 2014 has led to a worsening investment situation from abroad: unfavorable investment climate, lack of security guarantees for the investor, and high levels of risk have led to a sharp deterioration in investment performance across Ukraine and its regions, and across its regions to assert the necessity and immediate relevance of foreign investments to the economy of Ukraine. Potentially, Ukraine is an attractive investment country because it has a large market, large reserves of natural resources, skilled and cheap labor, considerable scientific and technical potential, unused production capacity, favorable geographical location, etc. The dynamics of foreign direct investment depends on both the investment attractiveness of the country as a whole and its individual regions. Although FDI is small, compared to the investment costs of Ukrainian enterprises, in the long term, given the improved investment climate and sound regional policy, their volume can increase significantly.

Key words: investments, investment climate, dynamics, investment activity, foreign investments, attractiveness.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У забезпеченні ефективної реалізації модернізаційних реформ в Україні суттєву роль відіграє інвестиційна діяльність. Динаміка інвестицій є фундаментальним параметром відтворювального процесу, що визначає можливість оновлення основного капіталу, проведення структурних реформ та формування базису стійкого довгострокового розвитку економіки. У сьогоденні реаліях гострої нестачі внутрішніх фінансових ресурсів залучення іноземних інвестицій може забезпечити реалізацію модернізаційних перетворень. Соціально-економічна криза 2014 р. призвела до погіршення становища із залученням інвестицій з-за кордону: несприятливий інвестиційний клімат, відсутність гарантій безпеки для інвестора та високий ступінь ризику спричинили різке погіршення показників інвестиційної діяльності у цілому по Україні та за її регіонами, що дає змогу стверджувати про необхідність та негайне надходження іноземних інвестицій в економіку України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спираються автори. Дослідженню різних аспектів залучення і використання іноземних інвестицій присвячено праці таких учених, як І. Бланк, Л. Борщ, О. Вовчак, Б. Губський, І. Лютий, Т. Майорова, А. Пересада, В. Федоренко та ін. При цьому увага науковців зосереджується на теоретичних і практичних аспектах іноземного інвестування України у цілому та її регіонів, питаннях формування сприятливого

інвестиційного клімату, необхідності забезпечення інвестиційної безпеки тощо [1–5]. Проте в умовах євроінтеграції дослідження інвестиційних процесів не втрачають своєї актуальності.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження особливостей залучення іноземних інвестицій в Україну та визначення основних напрямів підвищення інвестиційної привабливості країни.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Завдяки залученню іноземних інвестицій виникають можливості для оновлення й модернізації виробництва, створення додаткових робочих місць, збільшення податкових надходжень та загального підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Загострення соціально-економічної кризи в Україні призвело до погіршення інвестиційного клімату та, як наслідок, зниження показників інвестиційної діяльності в країні, тому в сучасних умовах для поліпшення інвестиційної ситуації в країні необхідне реформування інвестиційної політики держави.

Основні класифікаційні ознаки інвестицій представлено на рис. 1.

Ключову роль у процесі акумулювання коштів та їх відтворення відіграють саме іноземні інвестиції. Цьому сприяють нерівномірність розвитку економік, політичне становище в країні, географічне розташування, зони скупчення продуктивних сил, розвиток інфраструктури, історичні передумови, диференціація прибутковості різних галузей у різних частинах світу та неоднорідний поділ праці.

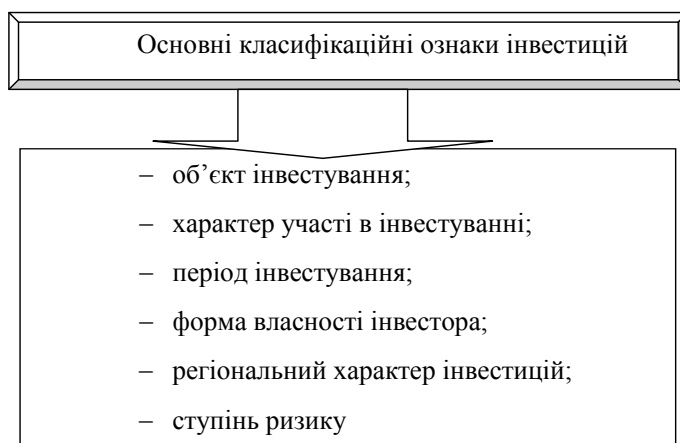

Рис. 1. Основні класифікаційні ознаки інвестицій

Потенційно Україна є інвестиційно привабливою країною, оскільки має доволі місткий ринок, великі запаси природних ресурсів, кваліфіковану і дешеву робочу силу, значний науково-технічний потенціал, невикористані виробничі потужності, вигідне географічне положення тощо.

Структура іноземного інвестування за регіонами України характеризується традиційним залученням прямих інвестицій в економіку Київської, Дніпропетровської, Харківської, Одеської, Запорізької та інших областей.

Регіони України дійсно мають велику різницю за обсягами надходжень прямих іноземних інвестицій. При цьому додамо, що відміна в питомій вазі регіонів у загальному обсязі прямих іноземних інвестицій є досить значною. За обсягами залучення прямих іноземних інвестицій регіони України можна поділити на три групи. Так, у 2018 р. лідером щодо залучення прямих іноземних інвестицій залишався Київ – 51,7% від загального значення по Україні. Значна кількість іноземних інвестицій надійшла до Дніпропетровської, Харківської, Одеської областей. До цих регіонів надходить 48,3% усіх залучених прямих іноземних інвестицій. Це саме ті регіони, які вже є економічно розвинутими та найбільш привабливими для іноземних інвесторів. До регіонів-аутсайдерів можна віднести Тернопільську, Чернівецьку, Кіровоградську, Чернігівську області [5].

На підґрунті проведеного дослідження можна зробити висновок, що через непропорційний розподіл прямих іноземних інвестицій виникають проблеми через нерівномірний соціально-економічний розвиток регіонів країни, та подальші (подібні до теперішніх) розмахи варіацій інвестування все більш посилюватимуть розрив розвитку між регіонами.

Регіональна структура надходження прямих іноземних інвестицій демонструє поляризацію інвестицій, що свідчить про непропорційний розвиток регіонів країни. За допомогою аналізу варіаційного ряду за прямих іноземних інвестицій в Україну регіони можна розділити на три групи: від 0 до 10 000, від 10 000 до 20 000, від 40 000 до 50 000.

Регіони, які нині вже є економічно розвинутими, є й найбільш привабливими для іноземних інвесторів (табл. 1).

Аналіз статистичної інформації дав змогу встановити, що провідними сферами економічної діяльності за обсягами освоєння капітальних інвестицій у січні-червні 2018 р. залишаються: промисловість – 33,2%, будівництво – 13,9%, сільське, лісове та рибне господарство – 16,1%, інформація та телекомунікації – 5,0%, оптова та роздрібна торгівля, ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів – 7,7%, транспорт, складське господарство, поштова та кур’єрська діяльність – 7,7%, державне управління й оборона, обов’язкове соціальне страхування – 3,5% [3].

Територіально-галузевої розподіл інвестицій представлено на рис. 2.

Динаміка прямих іноземних інвестицій залежить як від інвестиційної привабливості країни у цілому, так і окремих її регіонів. Хоча обсяги прямих іноземних інвестицій є незначними порівняно з інвестиційними коштами українських підприємств, у перспективі за умови поліпшення інвестиційного клімату та продуманої регіональної політики їх обсяг може значно зрости.

Уважаємо доцільним зазначити, що для залучення іноземного капіталу варто посилювати переваги та можливості країни, створюючи при цьому відповідний інвестиційний клімат. Існують чинники, які будуть як стимулювати, так і дестимулювати формування інвестиційного клімату в

Таблиця 1

Регіональні особливості інвестиційної привабливості

Регіон	Області	Інвестиційні характеристики
Захід	Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Чернівецька, Хмельницька	Середній рівень інвестиційної привабливості, середній рівень прямих інвестицій на жителя
Центр	Вінницька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Сумська, Чернігівська, Черкаська	Рівень інвестиційної привабливості вище середнього, середній рівень прямих інвестицій, рівень зростання економіки вище середнього
Схід	Дніпропетровська, Запорізька, Луганська, Харківська	Лідери рейтингу інвестиційної привабливості, високий рівень зростання економіки
Південь	Миколаївська, Одеська, Херсонська	Високий рівень інвестиційної привабливості, середній рівень зростання економіки

сільське господарство	• у Київській, Львівській, Івано-Франківській, Дніпропетровській, м. Києві, Харківській, Вінницькій областях
добувна промисловість	• У Дніпропетровській, Полтавській областях
обробна промисловість	• У Дніпропетровській, Київській, Запорізькій областях та Києві
будівництво	• У м. Київ, Одеській, Дніпропетровській, Київській областях
торгівля	• в Києві та Київській, Дніпропетровській, Одеській областях;
готельно-ресторанний бізнес	• Київ
транспортна сфера	• Київ, Одеська, Донецька області; фінансова діяльність – Київ, Харківська, Львівська області

Рис. 2. Територіально-галузевий розподіл інвестицій в економіку регіонів України

країні. Основні фактори-стимулятори, які приваблюють іноземні інвестиції в країну, представлено на рис. 3 [2].

Проте найголовніший дестимуляційним чинником є інвестиційний ризик – це загроза або ймовірність повного чи часткового недосягнення запланованих цілей інвестування, таких як прибуток або соціальний ефект, й отримання грошових збитків.

Необхідно зауважити, що інвестиційний ризик не тільки спричиняє виникнення збитків, а й може вказувати на ймовірність появи потенційних прибутків. Однак, як показує практика, зазвичай інвестиційні ризики виступають джерелом утрат, а не додаткових прибутків, тому інвестори повинні володіти розгорнутою інформацією про всі ймовірні види інвестиційних ризиків, які можуть виникати та мати негативний вплив на їхнє фінансове становище.

Висновки з цього дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Отже, дослідження інвестиційної діяльності в регіонах України дає змогу зробити такі висновки.

По-перше, інвестиційний клімат в Україні впродовж останніх років значно

погіршився, незважаючи на наявність конкурентних переваг, таких як вигідне географічне розташування, природно-кліматичні умови, кваліфікована робоча сила, значний потенціал економіки та ін.

По-друге, інвестиційні процеси в Україні характеризуються відсутністю стабільності: після приросту іноземних інвестицій майже

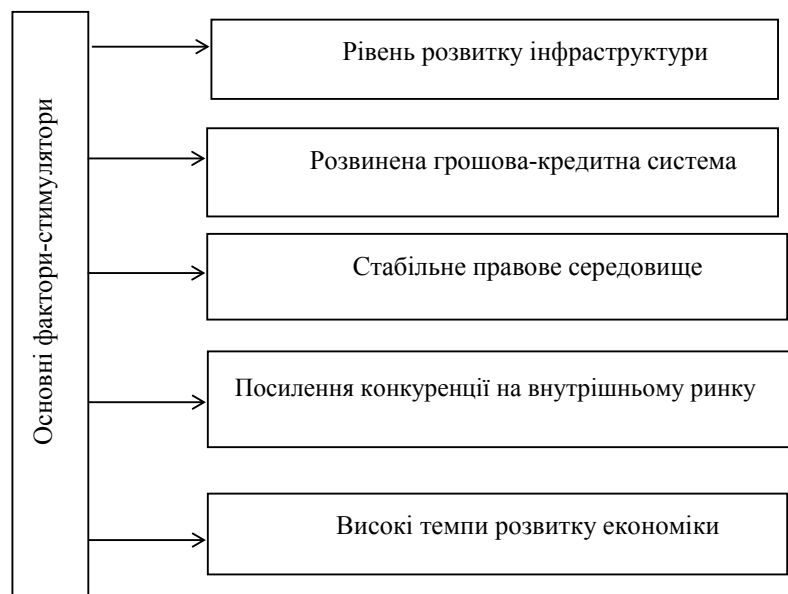

Рис. 3. Основні фактори-стимулятори

в усіх регіонах їх обсяги починаючи з 2014 р. почали скорочуватися. При цьому темпи щорічного приросту були відносно невисокими. Згодом обсяг капітальних інвестицій протягом 2015–2018 рр. збільшився на 145,1 млрд дол. США, або на 35,2%. Найбільший обсяг спостерігається у 2018 р., а саме 412,8 млрд дол. США.

По-третє, у розподілі інвестицій за регіонами країни зберігається надмірна диференціація. Інвестиції переважно сконцентровано в економічно розвинутих регіонах, де є можливість швидкої окупності таких вкладень. Усе це не сприяє рівномірному соціально-економічному розвитку країни та посилює подальше зростання регіональних диспропорцій.

По-четверте, основними причинами недостатньої інвестиційної активності в регіонах України є складний процес входження іноземних інвестицій у країну, незацікавленість місцевих органів влади в окремих регіонах у швидкому і безперешкодному проходженні дозвільних документів, що супроводжують реалізацію інвестиційного проєкту, а також військовий конфлікт на Сході України.

По-п'яте, із кожним роком відбувається все більша диференціація регіонів та видів економічної діяльності за кількістю залучених інвестицій. Це призводить до бурхливого розвитку одних регіонів та видів діяльності і занепаду інших.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Антонов В.Б. Оцінка ефективності структурних трансформацій залучення прямих іноземних інвестицій в Україні. *Регіональна економіка*. 2010. № 3. С. 85–94.
2. Денисенко М.П. Роль іноземних інвестицій у трансформаційній економіці. *Проблеми науки*. 2003. № 1. С. 27–29.
3. Козаченко Г.В. Управління інвестиціями на підприємстві. Київ : Лібра, 2004. 133 с.
4. Кравців В.С., Мельник М.І., Антонов В.Б. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України: проблеми та політика активізації : монографія. Львів : ІРД НАН України, 2011. С. 22–23.

REFERENCES:

1. Antonov V.B. (2010) *Assessment of the Effectiveness of Structural Transformations of Foreign Direct Investment Attraction in Ukraine* [Assessment of the Effectiveness of Structural Transformations of Foreign Direct Investment Attraction in Ukraine]. *Regional Economics*, vol. 3, pp. 85–94.
1. Denisenko M.P. (2003) *The role of foreign investment in a transformational economy* [The role of foreign investment in a transformational economy]. *Problems of Science*, vol. 1, pp. 27–29.
2. Kozachenko G.V., Antipov O.M., Lyashchenko O.M. (2004) *Investment management at the enterprise* [Investment management at the enterprise]. Kiev: Libra. (In Ukrainian)
3. Kravtsov V.S., Melnyk M.I., Antonov V.B. (2011) *Attracting Foreign Direct Investment into the Ukrainian Economy: Problems and Activation Policy: Monograph* [Attracting Foreign Direct Investment into the Ukrainian Economy: Problems and Activation Policy: Monograph]. Lviv: IRS NAS of Ukraine. (In Ukrainian)